

بررسی علل و زمینه‌های داخلی بحران سال ۱۳۸۸

علیرضا سوری *

تاریخ دریافت مقاله: ۹۵/۰۸/۲۵

تاریخ تأیید مقاله: ۹۵/۱۰/۲۷

چکیده

ظهور بحران‌ها علل متعدد مادی و غیرمادی یا عینی و ذهنی دارد؛ لیکن صرف نظر از علل، بحران‌ها به لحاظ ساختار، کارکرد و ماهیت (سرشت وجودی) باید به گونه‌ای باشند که اشخاص یا دیگر هویت‌های اجتماعی درگیر نیز بتوانند آن‌ها را "بحران" تلقی کرده و تجربه نمایند. طبقه‌بندی‌ها بر حسب شدت، نوع و انگیزه مهم‌اند. پرسش اصلی مقاله، علل و زمینه‌های داخلی بحران سال ۸۸ کدام‌اند و چگونه انتخابات مردمی را به بحران سیاسی تبدیل کردند. روش مورد استفاده در این مقاله روش توصیفی-تبیینی می‌باشد که در این راستا، سعی شده است تا با استفاده از منابع مختلف از قبیل کتب، مقالات و مطالب معتبر اینترنتی و روزنامه‌ای کند و کاوی ساختارمند در خصوص عوامل داخلی در بحران سال ۸۸ و توصیف خصوصیات و ویژگی‌های بحران، طرح‌ها و سناریوهای خیابانی و تحلیل نقش عوامل داخلی بحران از دیدگاه‌های مختلف، به خصوص حوادث و آشوب‌های خیابانی و شاخص‌های آن پرداخته شده است. مدیران بحران هستند که می‌تواند با تجربه، آمادگی، مهارت، سرعت عمل، هوشمندی و خلاقیت خود زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی که آستانه تحمل مردمی و مهار درونی را فراهم می‌سازند ایجاد نمایند تا بتوانند بحران را با هزینه کمتر و زمان کوتاه‌تر هدایت و کنترل نمایند.

کلیدواژه‌ها: بحران، مدیریت بحران، بحران سال ۸۸، آشوب‌های خیابانی،

عوامل داخلی

* پژوهشگر و مدرس دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)

مقدمه

«بحران» مقوله‌ای است که همهٔ سازمان‌ها و جوامع کم و بیش و با توجه به ماهیت و فعالیتشان به گونه‌ای با آن روبرو هستند. بروز خطرات، سوانح و بحران‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و نظامی به همراه حوادث غیر قابل پیش‌بینی واقعی است که بشر در طول تاریخ همواره با آن آشنا بوده است. صنعتی شدن جوامع و گسترش ارتباطات ماهواره‌ای و نقل و انتقالات اطلاعات به طور وسیع و همچنین بزرگتر شدن سازمان‌های اجتماعی که همراه با موفقیت‌های فراوان تکنولوژیکی و اجتماعی بوده است نه تنها میزان بروز خطرات بحرانی را کاهش نداده است بلکه در بسیاری موارد افزایش نیز داده است. به بیان دیگر امروزه بحران‌ها در جوامع نهادینه گردیده‌اند و واقعیتهای جداناپذیر از ماهیت درونی آن شده‌اند. در عصر جدید و شکوفایی تمدنی و همزمان با افزایش آگاهی‌های مدنی که سطح خواسته‌ها و نیازهای اجتماعی را افزایش داده و بر عرصه‌ی زندگی و حیات اجتماعی و سیاسی جوامع سایه افکنده است. در حقیقت، امروز هیچ جامعه‌ای نمی‌تواند از بحران و پیامدهای کوتاه و بلندمدت آن مصون باشد. بنابراین مدیریت بحران‌ها بخش جدانشدنی زندگی و لازمه‌ی توسعه‌ی پایدار کشورها می‌باشند.

مفاهیم و ادبیات نظری

ریشه‌شناسی و معناشناسی بحران:

واژه بحران^۱ بیش از پنج قرن پیش مطرح شد. موضوع مدیریت بحران در بلاایای طبیعی اولین بار در سال ۱۹۸۹ در هشتمین کنفرانس جهانی زلزله در آمریکا توسط دکتر فرانس پریس مطرح شد. عبارت امروزی مدیریت بحران برای اولین بار توسط مک فامارو - با توجه به امکان درگیری موشکی آمریکا و کوبا -

عنوان گردید. زندگی بشر از آغاز همواره با ناملایمت‌ها و دشواری‌هایی همراه بوده و به تدریج که ابعاد اجتماعی و نظام‌یافتگی زندگی بیشتر و روابط و همکاری‌های درون اجتماعی در قالب علائق، منافع فردی و جمعی اشکال عینی‌تری به خود گرفته و در نتیجه مرزبندی‌هایی را در سازمان اجتماعی و در حوزه‌ی منافع گروهی و رقابت‌های سیاسی و اجتماعی ایجاد کرده، این ناملایمت‌ها اشکال جدید و پیچیده‌تری به خود گرفته است. بحران در کاربرد گسترده و عام ناظر به افراد، زندگی (فردی یا جمعی)، نظام، کنش‌ها، نهادها و سازمان‌های مرتبط به آن‌ها است. بحران بیانگر تصمیم‌گیری درباره تداوم یا عدم تداوم پدیده‌ها و امور است. ظهور بحران‌ها علل متعدد مادی و غیر مادی یا عینی و ذهنی دارد، لیکن صرف نظر از علل، بحرانها به لحاظ ساختار و کارکرد و ماهیت باید به گونه‌ای باشد که اشخاص یا دیگر هویت‌های اجتماعی درگیر نیز بتوانند آن‌ها را «بحران» تلقی کرده و تجربه نمایند. یکی از محورهای اصلی در هر بحران تأثیر بحران بر نحوه و نوع درک خود و تعیین موقعیت خود بازیگران نظام‌ها یا حوزه‌های متأثر از بحران است؛ زیرا بحران‌ها همواره بر حیات فردی و اجتماعی و شرایط زیستی به طور عام تأثیر می‌گذارند (کاظمی، ۱۳۷۶: ۸۵).

مفاهیم بحرانی:

در تعریف بحران، نقطه عطف خطیری برای هر ارگانیزم، اعم از فرد، جامعه، سیستم، با توجه به توانایی و آمادگی آن‌ها برای انطباق با شرایط جدید بیان شده است. (استویان نیکولوف، به نقل از حسینی، ۱۳۸۵) در تعریف دیگر، وضعیتی ناپایدار که در آن تغییری ناگهانی در یک یا چند قسمت از عناصر متغیر منظم موجود ایجاد می‌گردد، بیان شده است. بحران را برخی به معنی وضعیتی که معادل فرصت خطرناک است، یعنی ترکیبی از تهدید و فرصت در نظر گرفته‌اند. بحران از نظر لغوی معانی مختلفی را به خود اختصاص داده است؛ برخی از دانش‌پژوهان، بحران را معادل فشار، اضطراب، نقطه‌ی عطف، فاجعه و خشونت به کار برده‌اند

(آریان‌پور، ۱۳۸۳: ۶۲).

بحران شرایطی غیرعادی است که در آن مشکلاتی ناگهانی و پیش‌بینی‌ناپذیر پدید می‌آید که به تصمیم‌گیری فوری نیاز دارد و درچنین شرایطی، ضوابط، هنجارها و قوانین مرسوم دیگر کارساز نیست. هنگام مواجهه با چنین وضعیتی نمی‌توان مطمئن بود که وضعیت مذکور یک محدودیت (تهدید) محسوب می‌شود یا یک موقعیت (فرصت). با وقوع بحران، واکنش‌های روانی متعددی رخ می‌دهد که عبارت‌اند از: ناباوری، وحشت، قبول شکست، قضاوت‌های غلط، اقدامات غیر منتظره، کوه‌نظری، هیجان زیاد و مقصر دانستن این و آن. (قدیری، ۱۳۸۵: ۴۶)

مفهوم کلی بحران اشاره به وضعیتی دارد که در اثر بروز یک حادثه غیر مترقبه دگرگون می‌شود. این حادثه ممکن است یک رویداد بالقوه یا بالفعل باشد. بحران عبارت وضعیتی اصلی‌هایی مختل پایداری برهم. بحران چیزی تمام مرتبه به‌نظمی، نیست. غافلگیری در همه‌ی بحران‌هاست. بحران را یک لحظه تعیین‌کننده، نقطه برگشتی برای بهتر یا بدتر شدن وضعیت و یا مقطع حیاتی نیز تعریف کردند (کاظمی، ۱۳۶۶: ۱۹).

بنابراین، خصوصیات عمده بحران عبارت است.

- ۱ - فرصت و زمان کم برای واکنش نسبت به آن
- ۲ - وجود اطلاعات ناقص، نامعتبر و مشکوک در هنگام وقوع حادثه
- ۳ - تهدید کردن منابع طبیعی و یا زندگی بشر (جمعی از نویسندگان، ۱۳۸۶:

(۲۳)

جاناناتان روبرتز تصریح می‌کند: به‌راستی تعریف بحران امر ساده‌ای نیست زیرا این مفهوم از یک خلاء معنایی تکنیکی، عملیاتی و مورد اجماع به سبب ماهیت همه‌جا حاضری (بهره‌وری فراگیر) رنج می‌برد. نکته‌ی حائز اهمیت اینکه هر تعریفی از «بحران» نسبی است؛ از طرفی مفهوم بحران در ارتباط و هم‌نشینی با

مفاهیمی همچون امنیت، قدرت، منافع ملی، اهداف، تهدیدها و... مصداق پیدا می‌کند. در نظر اندیشمندان و صاحب‌نظران علوم مختلف از جمله مدیریت، «بحران» معانی و کارکردهای متفاوتی پیدا کرده است و به همین دلیل است که امکان دستیابی به تعریف مشخص و واحد در زمینه‌ی بحران، دشوار و شاید غیر ممکن گردیده است (تاجیک، ۱۳۷۹: ۲۵).

بحران‌های اجتماعی خطرهایی هستند که تعادل، امنیت و سلامت اجتماعی را به طور جدی تهدید می‌کنند، اما هم ماهیت و هم منشأ اجتماعی دارند و به صورت تعارض‌های اجتماعی، ناآرامی، فشارهای برهم زننده سیاسی، شورش‌ها و اعتصاب‌های بی‌مهار برای درخواست‌های اقتصادی و همانند آن‌ها ظاهر می‌شوند. ممکن است این شورش‌ها حاد یا مزمن، تناوبی یا پیوسته، ژرف یا گسترده، محلی و منطقه‌ای یا ملی، غافلگیر کننده یا تا حدی قابل پیش‌بینی و از حیث اجتماعی پرهزینه یا کم هزینه باشد. بحران‌ها ممکن است به ظاهر شکل سیاسی یا خواست‌های اجتماعی خاص داشته باشند، اما ریشه‌یابی آن‌ها نشان می‌دهد که زمینه‌های مستقیم و بلافصل یا نامستقیم و کمک کننده اقتصادی در میان بخش قابل توجهی از آن‌ها مطرح بوده است. گرچه ممکن است نارضایتی‌های سیاسی یا اجتماعی، به صورت بهانه در جهت مطالبات اقتصادی ظاهر شوند، اما این‌ها معمولاً گذراتر و کم اثرترند.

علل بحران‌های سیاسی:

- ۱- ایجاد تفرقه بین گروه‌ها و احزاب متعدد و مخالف
- ۲- پشتیبانی و دخالت کشورهای خارجی در امور داخلی کشور
- ۳- نفوذ در ساختار و سازمان‌های دولتی
- ۴- ایجاد شک و تردید در انتخابات‌های سیاسی
- ۵- تحریک مردم به آشوب‌های خیابانی
- ۶- ناهمگونی در رشد اجزا و متغیرهای مرتبط در یک نظام

- ۷- ایستایی یا پویایی بیش از حد سیستم
- ۸- افزایش متغیرها و رخدادهای سیاسی- اجتماعی
- ۹- به هم پیوستن وقایع کم اهمیت
- ۱۰- عدم مقابله و دفع به موقع بحران

عوامل و زمینه‌های بحران سال ۸۸

الف) حوادث و آشوب‌های خیابانی سال ۸۸

تجزیه و تحلیل انتخابات دهم ریاست جمهوری و حوادث پس از آن، از جهات مختلف و متفاوت سیاسی، فرهنگی، تاریخی، حقوقی، جریان شناسی و... قابل بررسی است. پس از انتخابات ریاست جمهوری دهم، برخی از مفاهیم در فضای سیاسی و ادبیات سیاسی ایران و جهان بسیار تکرار شده است که این مفاهیم هر کدام به تنهایی دارای بار سیاسی، حقوقی و... می‌باشند؛ مفاهیمی همانند انتخابات، تقلب، تخلف، انقلاب‌های رنگین، کودتای رنگین یا مخملین، براندازی نرم، دستگاه قضایی، محاکمات، متهمان، اعتراضات، بلوا، آشوب‌های خیابانی، اغتشاشات، زندانیان، شکنجه و آزار جنسی بازداشت شدگان، کشته شدگان حوادث پس از انتخابات، مسأله کهریزک، حمله به کوی دانشگاه و ده‌ها مفهوم دیگر که از جهات مختلف و دیدگاه‌های متفاوت، در فضای سیاسی و ادبیات سیاسی قابل بررسی است. هر چه بود و از هر کجا بود؛ بزرگ‌ترین و حماسی‌ترین انتخابات ۳۰ سال اخیر به بلوا و آشوب و اغتشاش و شورش‌های خیابانی کشیده است و برای اولین بار کف خیابان‌ها و اعتراض‌ها در مقابل صندوق رای و دموکراسی مرسوم خود نمایی کرد. حوادث پس از انتخابات سرنوشت و سرگذشت دو طیف مشهور سیاسی در جامعه و تحولات سیاسی کشور یعنی اصلاح طلبان و اصول‌گرایان را مورد تردید و چالش قرار داد و بسیاری از مفاهیم سیاسی را محتاج باز آفرینی و

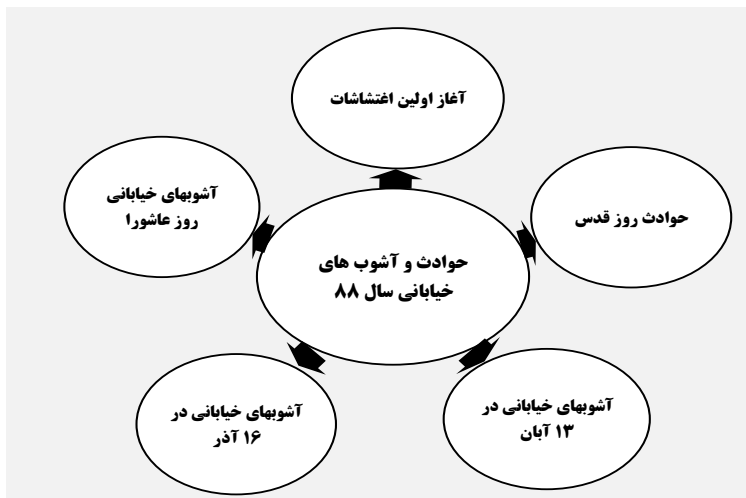

بازتولید کرد. به نظر می‌رسد بررسی اجمالی مهم‌ترین اغتشاشات و آشوب‌های خیابانی پس از انتخابات ضرورت دارد. مهم‌ترین حوادث و وقایع پس از انتخابات سال ۸۸ را می‌توان در رویدادهای پس از برگزاری تا ۱۸ تیر، اغتشاشات روز ۱۳ آبان، اغتشاشات روز ۱۶ آذر، حوادث تاسف بار روز عاشورا و اهانت به ساحت امام حسین (ع) جستجو کرد.

می‌توان گفت حوادث پس از انتخابات با رفتارهای لمپنی و آشوب طلبی و اغتشاش گری به بهانه اعتراض به نتایج انتخابات به خصوص در تهران آغاز گردید. آشوب‌های خیابانی و کشاندن دموکراسی و دموکراسی خواهی از صندوق‌های رأی به کف خیابان‌ها نوعی ادامه تئوری معروف فشار از پایین و چانه زنی از بالا بود. این آشوب‌ها که سازماندهی شده بود؛ از اعتراض به نتیجه انتخابات به خواسته‌های غیر معقول و بی ربط به انتخابات، مثل تغییر یا اصلاح قانون اساسی، تغییر نظامی سیاسی، انحلال مراکز و نهادهای قانونی، مخالف با نهادهای نظامی، انتظامی، بسیج و... سرایت کرد و روز به روز مطالبات تندتر و هیجانی‌تر و غیر منطقی‌تر می‌شد. در این ایام محدوده ناآرامی‌ها و آشوب‌ها در مرکز و تهران بود و سایر مراکز استان‌ها شاهد چنین حوادثی نبود. محدوده جمعیتی پراکنده و هماهنگ که گاهی تعداد آنها به هزاران می‌رسید هر روز در یک خیابان یا میدان که توسط رسانه‌های خارجی و ضد انقلاب و برخی از عوامل داخلی فراخوان می‌شدند. با اجتماع و شعارهای تند و گاهی اقدامات خشن و بستن خیابان‌ها و حمله به بانک‌ها و اتوبوس‌ها و حتی مساجد و پایگاه‌های نظامی سپاه و بسیج و کلانتری به آشوب و اغتشاش و نا امنی می‌پرداختند و گاهی اوقات بخشی از تهران از کنترل خارج و در اختیار آشوب گران قرار می‌گرفت. حوادث کوی دانشگاه در تیرماه ۱۳۸۸ و حوادث پس از آن دومین مرحله گسترده بلوا و آشوب و اغتشاش در تهران بود. مرحله بعدی آشوب و اغتشاش پس از انتخابات دهم

ریاست جمهوری در تیر ۱۳۸۸ اتفاق افتاد. در این مرحله آشوب گران و رهبران آشوب و اغتشاش به دنبال مدل سازی و تطبیق حوادث خرداد و تیر ۱۳۸۸ با حوادث تیر ۱۳۷۸ و حادثه کوی دانشگاه تهران بودند که البته تا حدودی نیز موفق بودند.

شکل حوادث و آشوب‌های خیابانی سال ۸۸

۱- آغاز اولین اغتشاشات

ساعت ۹:۳۰ شب ۲۲ خرداد ماه ۱۳۸۸ که هنوز نتایج انتخابات مشخص نبود، در برخی قسمت‌های شهر تهران عده‌ای دست به تحرکات خشونت آمیزی می‌زنند. در این اغتشاش عده‌ای دستگیر و معلوم فرماندهی این افراد را «تاج زاده» و «امین زاده» از اعضای سازمان مجاهدین و حزب مشارکت بر عهده داشته‌اند. تندروهای حامیان میر حسین موسوی؛ تجمعات غیر قانونی توأم با خشونت در اطراف وزارت کشور و خیابان‌های منتهی به آن در دو روز بعد از رأی گیری داشتند تا بتوانند اندکی از فشار شکست بزرگ خود را بکاهند. این اغتشاشات با درگیری با نیروهای

امنیتی، مأموران پلیس و تخریب اموال عمومی و خصوصی شهروندان همراه بود. پروژه‌ای که کارشناسان مسائل سیاسی از مدت‌ها پیش احتمال وقوع آن را می‌دادند. اغتشاشگران که بر اساس طرح ریزی‌های صورت گرفته توسط آشوب سازان میر حسین در چند نقطه‌ی پر تردد شهر نظیر خیابان ولیعصر، خیابان حجاب و میدان انقلاب تهران تجمع کرده بودند فاز میلشایی به خود گرفتند و با آتش کشیدن اموال عمومی و خودروهای پلیس و همچنین شکستن شیشه‌های اماکن خصوصی و عمومی سعی در ایجاد فضای رعب و وحشت در بین مردم داشتند. برخی از سران آشوب به دنبال پروژه تحصن بودند. در پی اغتشاشات خیابانی ارادل و اوباش در تهران به بهانه‌ی اعتراض به عدم رأی آوری یکی از نامزدها، کمیته‌ای با حضور عناصر افراطی حزب مشارکت، ملی گراها و سازمان مجاهدین تشکیل شده و راهکار جدیدی پیشنهاد شده است. بر پایه‌ی گزارش، این کمیته، برگزاری تحصن را به عنوان راهکار جدید پیشنهاد داده و به منظور تحریک فضای عمومی جامعه و افزایش دامنه‌ی اغتشاشات یکی از اعضاء در این جلسه حمایت قدرت‌های خارجی از تحصن و حرکت‌های به ظاهر مدنی را اعلام کرد (کاوه، ۱۳۸۸: ۳۸).

۲ - حوادث روز قدس

روز جهانی قدس یکی از مهم‌ترین یادگارهای رهبر کبیر و معمار انقلاب اسلامی امام خمینی (ره) است. این روز که به نماد جهانی مبارزه با صهیونیسم بین الملل و استکبار جهانی و آزادی قدس از دست اشغالگران مبدل شده است و به عنوان حرکتی جهانی در سراسر عالم شناخته شده، طوری که حتی در کشورهای اروپایی و ایالات متحده نیز با حضور دوست داران فلسطین و حتی یهودیان مخالف اسرائیل برگزار می‌گردد. اما روز قدس سال ۱۳۸۸ ایران حال و هوای دیگری داشت و اغتشاش گران بر آن بودند تا این روز تاریخی را از محتوا و مقصود اصلی خود دور کرده و به انحراف کشانند. در این روز عده‌ای با پوشش

برگزاری روز قدس در تهران دست به آشوب و اغتشاش زدند. در روز قدس تجمع چند صد نفری اغتشاشگران که جرات حضور در صفوف مردم را نداشته و در شهر تهران در حواشی منطقه راهپیمایی گردهم آمده بودند قابل توجه است. در این مجال اغتشاشگران شعارهای انحرافی همچون نه غزه، نه لبنان جانم فدای ایران و همچنین شعار مرگ بر روسیه و مرگ بر چین به جای شعار مرگ بر امریکا و مرگ بر اسرائیل سر می‌دادند. سران فتنه در نظر داشتند تا با دعوت حامیان خود به حضور در راهپیمایی روز قدس که یادگار بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران است، با یک تیر دو نشان را هدف بگیرند. آن‌ها در نظر داشتند تا با این کار، هم تعداد حامیان خود را به رخ بکشند و سوژه خبری برای رسانه‌های معاند ایران تهیه کنند و هم خود را متظاهر به سنت امام خمینی (ره) نشان دهند. اما نتیجه این عمل کاملاً عکس خواسته طراحان اغتشاشات شد. سر دادن شعارهایی به نفع رژیم صهیونیستی آن هم در روز جهانی قدس و همراهی با شعار «نه غزه؛ نه لبنان» و «جمهوری ایرانی»، سبب شد تا اندک افرادی که در میان حامیان سران فتنه باقی مانده بودند و آن‌ها را تنها معترضین به انتخابات می‌دانستند هم صف خود را از این جریان آشوب جدا کنند؛ مساله‌ای که بعدها سران جریان اصلاحات نظیر رسول منتجب‌نیا و اکبر محتشمی‌پور هم به آن اعتراف کردند. آن چه در روز قدس به وقوع پیوست، بساط معرکه کودتاگران سبزپوش را برای همیشه جمع نمود. روز قدس ۱۳۸۸ همچون همه راهپیمایی‌های سراسری در طول ۳ دهه از عمر پر برکت نظام اسلامی به صحنه رفراندوم و حمایت همه جانبه ملت از انقلاب اسلامی و آرمان‌های امام و رهبری مبدل گردید. ملت همیشه در صحنه با احساس تکلیف بیشتر نسبت به سالهای گذشته با حضور حداکثری خود همه ادعای دشمنان انقلاب اسلامی که مدعی بودند نظام اسلامی هواداران خود را از دست داده است را باطل نمود. این حضور تاکیدی بر حماسه ۴۰ میلیونی ملت در روز ۲۲ خرداد بود. این

روز نخستین فرصت بعد از انتخابات ۲۲ خرداد بود که به طور همزمان در سراسر کشور شاهد حضور همه جانبه ملت در راهپیمایی بودیم. کودتاگران سبز که در حوادث بعد از انتخابات توانسته بودند با ایجاد بلوا پایتخت را برای روزهای متمادی به آشوب بکشانند، مدعی بودند که در سراسر کشور نیز از حمایت حداکثری برخوردارند، اما هیچ گاه فرصت برای سنجش این ادعا فراهم نشده بود. روز قدس فرصتی بود تا این جریان مدعی، هواداران خود را به صحنه آورد و با همین هدف تبلیغات زود هنگام و فراخوان هواداران برای به صحنه آمدن در روز قدس به طور گسترده ای آغاز شده بود. اما در روز قدس ملت شریف ایران با حضوری باشکوه در راهپیمایی و نماز جمعه شاهد رسوایی جریان نفاق و فتنه گر بودند (سعیدی، ۱۳۸۸: سایت بیم موج).

۳ - حوادث و آشوب‌های خیابانی در ۱۳ آبان

سیزدهم آبان ماه یادآور سه رویداد بسیار مهم است؛ سال روز تبعید حضرت امام خمینی به ترکیه، شهادت جمعی از دانش آموزان توسط رژیم شاهنشاهی و فتح لانه جاسوسی آمریکا توسط دانشجویان پیرو خط امام. البته سومین واقعه ای که از بیشتر دو مورد دیگر مورد توجه مورخین و سیاسیون قرار گرفته است؛ تسخیر سفارت ایالات متحده آن به عنوان نماد استکبار جهانی بود، موضوعی است که به تعبیر بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران قابل توضیح و تفسیر است: «انقلاب دوم». با این حال، سال گذشته و به دنبال وقایعی که بعد از انتخابات ریاست جمهوری رخ داد، جریانی به سرکردگی کاندیداهای شکست خورده تشکیل شد که به دنبال سوءاستفاده از حامیان خود بود. این جریان که می‌دانست بعد از خطبه نماز جمعه تاریخی ۲۹ خرداد به امامت حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، پرده‌ها کنار رفته و با شفاف شدن اوضاع سیاسی کشور، ریزش شدیدی در میان هواداران خود پیدا شده است، دست به طراحی یک پروژه جدید زد؛ پروژه‌ای که قرار بود تا از مناسبت‌های مذهبی و ملی ایرانیان برای فضای سیاسی بهره‌برداری شود. با این حال فعالان

سیاسی معقدند جریان فتنه بعد از ناکامی در ایجاد اغتشاش در روز ۱۳ آبان ۸۸ برای تنفس مصنوعی به آشوبگران، نسخه رادیکال شدن را تجویز کرد تا بلکه بتواند چند ماه دیگر این فشار خیابانی را ادامه دهد؛ موضوعی که نتیجه‌ای کاملاً عکس داشت و نهایتاً به قیام عاشورایی ۹ دی که از آن به عنوان «روز مرگ قطعی فتنه» نامیده شد، منتهی گردید. فعالان سیاسی، حوادث رادیکال بعد از ۱۳ آبان نظیر هتک حرمت عکس بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران در روز ۱۶ آذر و همچنین اقدام بی سابقه و هتاکانه این جریان در روز عاشورا و به آتش کشیدن پرچم و خیمه عزاداری سیدالشهدا (ع) ناشی از ناکامی این جریان در ۱۳ آبان ارزیابی گردید. (رجانیوز، مورخ ۱۳ آبان ۱۳۸۹، ساعت ۱۹)

۴ - حوادث و آشوب‌های خیابانی در ۱۶ اذر ۸۸

تلاش برای ملتهب کردن فضای دانشگاه در روز دانشجو، که از ماه‌ها پیش برنامه ریزی شده بود، با وجود سازماندهی گسترده طرفداران موسوی، و صدور بیانیه‌های مختلف از جانب این جریان، با حضور گسترده نزدیک به ۴۰۰۰ نفر از دانشجویان در دانشگاه تهران و برگزاری برنامه سالانه روز دانشجو، ناکام ماند. در حالی که میرحسین موسوی با صدور بیانیه ای به مناسبت روز ۱۶ آذر سعی کرده بود تا از برنامه‌های دانشجویی این روز بهره برداری سیاسی کند، ساعت ۱۱ صبح امروز حدود ۱۰۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه تهران با حضور در صحن اصلی دانشگاه، مابین دانشکده حقوق و دانشکده فنی با در دست داشتن پرچم سبز جانم فدای رهبر، و با سر دادن شعار «مرگ بر منافق» برنامه روز دانشجو را آغاز کردند. این در حالی بود که طرفداران موسوی که تعداد آنها به ۲۰۰ تا ۳۰۰ نفر می‌رسید نیز با حضور در مقابل دانشکده فنی در مقابل این شعارها با سر دادن شعار «یا حسین میرحسین» و «مرگ بر دیکتاتور» به شعار مرگ بر منافق واکنش نشان دادند. در همین حال و با گذشت زمان تعداد تجمع کنندگان هر دو طرف افزایش یافت به نحوی که در مقابل دانشجویان طرفدار موسوی که اینک تعداد آنها نزدیک به ۸۰۰

نفر رسیده بود و قصد داشتند با حضور در مقابل دانشکده فنی مانع برگزاری سخنرانی رحیم پور ازغدی و صفار هرنندی در تالار شهید چمران این دانشکده به مناسبت روز دانشجویان شوند، دانشجویان حاضر در صحن دانشگاه که تعداد آن‌ها نیز به ۳۰۰۰ نفر رسیده بود، با حرکت به سمت این دانشکده، وارد دانشکده فنی شده و با حضور در تالار شهید چمران دانشکده فنی دانشگاه تهران، یاد سه شهید استکبار ستیزی این دانشکده را گرامی داشتند. در این مراسم که حدود ساعت ۱۴ خاتمه یافت. از خیابان‌های اطراف این دانشگاه‌ها خبر می‌رسد که عده ای از افراد سبزپوش که به گونه ای کاملاً سازماندهی شده در خیابان‌های اطراف دانشگاه‌ها خصوصاً دانشگاه تهران، امیرکبیر و شریف حضور یافته‌اند قصد دارند تا با دخالت در این برنامه‌های دانشجویی، بهانه ای برای ایجاد نا آرامی در خیابان‌ها ایجاد کنند به نحوی که تعداد دویست نفر از اراذل و اوباش با حضور در خیابان دانشگاه تهران پس از حمله به نیروی انتظامی اقدام به ایجاد آتش سوزی، سوزاندن دو موتور سیکلت پلیس و شکستن شیشه‌های فروشگاه‌های کتاب فروشی این خیابان کرده‌اند. گزارش‌ها حاکی است پس از تجمع دانشجویان ولایت‌مدار دانشگاه تهران در مقابل درب دانشکده فنی، تعدادی از هواداران موسوی به داخل این دانشکده رفته و با شکستن شیشه‌های دانشکده فنی به برخی از دانشجویان حمله کردند. (سایت فرارو، ۱۶ آذر ۱۳۸۸)

۵ - حوادث و آشوب خیابانی روز عاشورا ۸۸

ماهواره‌ها و سایت های اینترنتی حامی اغتشاش گران تاسوعا و عاشورا را هدف جدید جریان سبز معرفی کردند. تبلیغات گسترده در این زمینه اما سبب نشد تا در تاسوعا جمعیتی بیش از ۵۰۰ نفر در خیابان انقلاب جمع شوند و شعارهای انحرافی بدهند. برخورد سنگین نیروی انتظامی با این افراد در روز تاسوعا سبب شد تا برخی نهادهای مسئول پیش بینی کنند، روز عاشورا مشکل حاد امنیتی وجود نخواهد داشت. از سوی دیگر برگزاری مراسم روز عاشورا در تکیه‌ها، حسینیه‌ها و

مساجد سبب شد تا از ساعات اولیه صبح روز ۴ دی ماه ۱۳۸۸، جماعت طرفداران موسوی و کروبی در خیابان‌های مرکزی تهران دست به اغتشاش و حرمت شکنی بزنند. در این روز اغتشاش گران طرفدار موسوی بدون توجه به حرمت روز عاشورا از ساعت ۹/۳۰ صبح با حضور در چندین نقطه خیابان‌های انقلاب، ولیعصر و بلوار کشاورز اقدام به اغتشاش گری کردند. اهانت به مقدسات، حمله به چند روحانی و زنان محجبه و تخریب اموال عمومی از جمله اقدامات این گروه آشوب طلب بود. در این اغتشاشات به چند خودروی نیروی انتظامی و وسایل نقلیه عمومی و خصوصی و چند بانک خساراتی وارد شد و تعدادی موتوسیكلت و سطل زباله در خیابان انقلاب به آتش کشیده شد. از ساعت یک بعد از ظهر به بعد با پایان مراسم هیأت‌ها و دسته جات عزاداری، به صورت خودجوش مردم برای مقابله با اهانت‌کنندگان به حضرت سیدالشهدا(ع) و روز عاشورا به سمت خیابان‌های مرکزی تهران حرکت کردند و به این ترتیب پس از ساعاتی آرامش به چند خیابان تهران بازگشت. فارس نیز گزارش داد اغتشاشگران سبز در اقدامی تأسف‌برانگیز که قلوب مسلمانان را جریحه‌دار می‌کند، قرآن کریم را نیز به آتش کشیدند. همچنین گزارش شده در حاشیه میدان ولی عصر(عج) پرچم‌های مقدس یا زهرا و یا حسین از سوی آشوبگران پاره و کیوسک پلیس نیز به آتش کشیده شد. عزاداران حسینی، آتش بحران را خاموش کردند. از سوی دیگر به گزارش ایرنا، هیأت‌های عزاداری پس از اتمام مراسم خود مقارن ظهر عاشورا با راه‌اندازی دسته‌های عزاداری در خیابان‌های مرکزی تهران، فتنه‌گران را متفرق کردند. این عزاداران با سر دادن شعارهایی نظیر «حسین حسین شعار ما شهادت افتخار ما»، «این همه لشکر آمده به عشق رهبر آمده»، «منافق حیا کن عاشورا رو رها کن»، «مرگ بر ضد ولایت فقیه» از دانشگاه تهران به سمت چهارراه ولیعصر و سپس چهار راه طالقانی حرکت کردند. (پایگاه خبری تحلیلی پارسینه، ۷ دی ماه ۱۳۸۸)

ب) طرح‌ها و سناریوهای عوامل داخلی در ایجاد بحران سال ۸۸

آرزوها و تلاش‌های انحصارطلبان دمکرات - سکولار که در قالب نظریاتی همچون جنبش فراگیر از همه زخمی‌های انتخابات گذشته سعید حجاریان، تشکیل جبهه گسترده از مخالفان قدیم و جدید مورد نظر بهزاد نبوی و راه اندازی ائتلافی از جناح‌های سیاسی - فکری ریشه دار اصلاح طلبان و اصولگرایان مطرح شده از سوی مرعشی، تبلور یافت و از سوی سرانی از این جریان‌ات سیاسی حمایت و پشتیبانی می‌شد، برای ورود به انتخابات دهم و مدیریت صحنه این دوره از انتخابات، در طرح‌ها و سناریوهایی تجلی یافت که خاص انتخابات دهم طراحی شده بود و یکی پس از دیگری اجرا گردید. در اینجا به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

ردیف	طرح‌ها و سناریوهای عوامل داخلی در ایجاد بحران سال ۸۸
۱	سناریوهای بحرانی نشان دادن کشور
۲	طرح دولت وحدت ملی
۳	سناریوهای تشکیک در سلامت انتخابات
۴	سناریوی تقلب و دروغ بزرگ
۵	سناریوهای تشکیل کمیته صیانت از آراء
۶	طرح مانیفست براندازی در حزب مشارکت
۷	طرح حذف احمدی‌نژاد به هر قیمت
۸	برنامه‌ریزی منسجم جهت ایجاد جنبش‌های اجتماعی فراگیر
۹	ادعای پیروزی و تهدید نظام در صورت باخت
۱۰	اتهام تقلب و اردو کشی خیابانی، برای ابطال انتخابات
۱۱	ابطال انتخابات و تداوم اغتشاش‌گری در خیابان‌ها
۱۲	طرح شبکه‌سازی اجتماعی
۱۳	طرح براندازی نظام با الگوگیری از مدل نافرمانی مدنی جین شارپ
۱۴	کشاندن فتنه به دیگر شهرها و سایر اصناف
۱۵	سیاه‌نمایی و اتهام‌زنی به دولت دهم

۱ - سناریوهای بحرانی نشان دادن کشور

در این سناریو تلاش شد تا با تبلیغات و عملیات روانی گسترده در موضوعاتی چون تورم و بیکاری و بزرگنمایی تحریم‌ها و تهدیدات بین‌المللی، حمله به دولت نهم و ناکارآمد جلوه دادن آن، وضعیت کشور بحرانی و خطرناک نشان داده شود. در این راستا کروی می‌گوید: «شرایط کشور خطرناک و حساس است. حرکت‌هایی وجود دارد که باید از آنها غافل نشویم»؛ مجید انصاری در همایش «بودجه ۸۷، چالش نو برای دولت نهم» ادعا می‌کند: «تمام حسگرها از سوی کارشناسان سیاسی و غیر سیاسی، اصول‌گرا و اصلاح‌طلب و نیز در مجمع تشخیص مصلحت نظام آژیر خطر را به صدا در آورده‌اند که فاجعه‌ای در راه است ولی تمام این مسایل از سوی دولت با برچسب زدن و اتهام زدن به افراد پاسخ داده می‌شود.» وی معتقد است که «اقتصاد کشور به دلیل بی‌توجهی دولت به هشدارهای کارشناسان و اقتصاددانان به نقطه خطرناکی رسیده است.» وی می‌افزاید: «جامعه ما دچار آسیب‌هایی شده که اگر دیر اقدام کنیم اساس نظام را دچار مشکل می‌کند.» (سایت نواندیش، ۸۸/۲/۲۱) سید محمد خاتمی نیز وضعیت کشور را بحرانی می‌داند و در گفتگویی با روزنامه اعتماد می‌گوید: «مساله فوری لزوم تغییر وضع کنونی است که اگر تغییر نکند همه زیان می‌کنند.» (خبرگزاری ایرنا، ۸۸/۲/۲۶).

محمدرضا خاتمی عضو ارشد حزب مشارکت شرایط کشور را با دوره حمله مغول مقایسه کرده و می‌گوید: «اگر حمله مغول توانست آن ملت را از پای در آورد، شرایط فعلی هم می‌تواند این ملت را تسلیم خود کند. امروز ملت اصلاح‌طلب ایران رئیس دولتی می‌خواهد که از شنیدن نام دمکراسی دچار تهوع نشود!» (خبرگزاری کار ایران، ۸۷/۹/۱۴)

غلامحسین کرباسچی دبیر کل کارگزاران نیز با بحرانی توصیف کردن کشور معتقد است: «با اشتباهات دولت ایران، کشور با بحران جدی مواجه شد و اجماع

جهانی علیه ما شکل گرفت که آثار آن هر روز مشخص تر می شود. اگر در سطح ملی تمام دلسوزان از همه جناح ها خطر را احساس و نیاز به اقدام جدی را حس کنند، به تشکیل دولت وحدت ملی روی می‌آورند» (خبرگزاری ایرنا، ۸۸/۲/۲۱).

میر حسن موسوی هم در جمع دانشجویان دانشگاه آزاد تهران می‌گوید: «من اگر در این ۲۰ سال سکوت کرده بودم به این دلیل بود که احساس خطر نکرده و وارد مسایل سیاسی نمی‌شدم اما اکنون و به خاطر وقایعی که در چهار سال اخیر اتفاق افتاده و هزینه‌های نظام را زیاد کرده است احساس خطر کرده و آمده‌ام به شکلی که تا آخر ایستاده‌ام و دیگر سکوت نخواهم کرد.» حسین مرعشی سخنگوی کارگزاران که در تئوریزه کردن طرح مخاطره آمیز جلوه دادن کشور و نیاز به ناجی نقش عمده‌ای را ایفا کرده، در این رابطه می‌گوید: «باید متوجه باشند که ما برای نجات آنها این کار را می‌کنیم. از نظر ما آقای احمدی نژاد ضربات جبران ناپذیری به اقتصاد زده است.» مرعشی که سال‌های دور از خانه دولت را در دوره سلطه دوم خرداد هنوز به یاد دارد، صرفاً برای تحقق نغمه «نه احمدی نژاد»، در معرفی ناجی برای کشور می‌گوید: «آقای خاتمی اگر همین فردا رئیس جمهور ایران شود، چنان ظرفیتی دارد که بحران‌های بین‌المللی ایران را منتفی کند و کشور را از این چالش گسترده بیرون بیاورد.» (روزنامه اعتماد، ۸۷/۴/۱۳)

طراحان این سناریو تلاش نمودند پس از القاء بحرانی و مخاطره آمیز جلوه دادن وضعیت کشور، چنین نتیجه‌ای را در ذهن مردم تصور کنند که اکنون کشور نیاز به ناجی دارد و سپس افکار عمومی را به سوی نامزد مورد نظر معطوف کنند، با این تحلیل که میر حسین به دلیل دور بودن از صحنه مدیریت اجرایی کشور برای مدت ۲۰ سال و امکان برانداختن احساسات دینی مردم با تبلیغ بر دوره نخست وزیری او و بهره‌گیری از نمادهای دینی چون سیادت وی، از یک سو ظرفیت جذب بخشی از آراء جبهه اصول‌گرایان را دارد و از سوی دیگر، سکوت

۱۶ ساله وی در دوره حاکمیت لیبرال دمکرات‌های کارگزاران و سوسیال دموکرات‌های سکولار، و نیز سابقه همسر وی در دوره دوم خرداد و همراهی با آن جریان و بالاخره اجماع گسترده همه طیف‌های جریان دوم خرداد در مورد وی، می‌تواند نتیجه‌ی جدیدی را در انتخابات ورق بزند.

۲- طرح دولت وحدت ملی

طرحی بود که شاید اولین بار از سوی ناطق نوری رایزنی و در دیدار با اکبر هاشمی رفسنجانی، سید محمد خاتمی و مهدی کروبی عنوان گردید که طی آن «لویی جرگه ای تشکیل دهد تا از آن طریق انتخابات ریاست جمهوری سال آینده را مدیریت و آن را از وضعیت فعلی که یک جریان تندرو آن را به دست گرفته، خارج کند». چنین طرحی در دولت‌هایی قابل اجرا است که قوه مجریه و ریاست بر آن نتیجه برآیند نظام حزبی پارلمانی و مشابه آن و سهم احزاب در تعداد کرسی‌های کسب شده است. در حالی که دولت نهم با فرایند ائتلاف حزبی و حمایت نمایندگان حزب به قوت نرسیده است. این دولت از لحاظ رویکرد، مطابق آرمان‌های ملی، دینی و انقلابی حرکت کرده و از جهت کارکرد، با مشی و اقدامات انقلابی، شجاعانه، حجم کار و تلاش زیاد که با هیچ دوره ای قابل مقایسه نیست در عین ساده زیستی و پرهیز از اشرافی‌گری و سوداگری دوره گذشته، با خدمات صادقانه، عزت ملی را در عرصه منطقه‌ی و جهانی و خدمات رسانی عدالت محور را در سراسر کشور به نمایش گذاشت. از این رو همچنان محبوب ملت است و ائتلاف حزبی در چنین شرایطی فاقد موضوعیت می‌باشد. (سایت مردم سالاری، کد خبر: ۳۶۳۰۶).

۳- سناریوهای تشکیک در سلامت انتخابات

مصطفی تاج‌زاده نیز در نمایشگاه مطبوعات ۱۳۸۷ طی اظهاراتی علنی می‌گوید: «چنانچه فاصله آرای کاندیداها زیاد باشد، قطعاً تقلب رخ داده است». چند روز پیش از انتخابات، پروژه‌ای مبنی بر ارتباط پیامکی لحظه به لحظه با نمایندگان

موسوی حاضر در پای صندوق‌های رأی، که توسط مهدی هاشمی طراحی و نرم‌افزاری هم برای آن نوشته شده بود، کشف شد. نکته مهم در اینجا این است که جریان فتنه در ایام انتخابات سال ۸۸ کاملاً نسبت به این موضوع که تقلبی صورت نگرفته و باخت موسوی محصول عدم اقبال مردم به او بوده، علم کامل داشت اما با هدف استفاده از ظرفیت وی برای انجام پروژه کودتای مخملی و به خیابان کشاندن بخشی از مردم، به طور سیستماتیک و سازماندهی شده بحث تقلب را به وی القا کرد. به عنوان نمونه یافته‌های اطلاعاتی مفصلی وجود دارد که نشان می‌دهد مجموعه نظرسنجی‌های ارائه شده به موسوی از جانب مهدی هاشمی جعلی و با هدف آماده کردن ذهن وی برای طرح بحث تقلب بوده است.

مصطفی تاج زاده عضو مشترک سازمان مجاهدین انقلاب و حزب مشارمت بعد از ثبت نام در محل وزارت کشور به تردید در سلامت انتخابات پرداخته، گفت: «امیدوار هستیم که در این انتخابات همه گرایش‌ها بتوانند حضور داشته باشند و انتخابات چنان سالم برگزار شود که کسی به فکر دعوت از مراجع بین‌المللی برای نظارت بر انتخابات نباشد و این امر صد در صد به عملکرد اصول‌گرایان بستگی دارد که فارغ از نظارت بین‌المللی آیا حاضرند انتخابات سالم برگزار کنند یا خیر؟» این اظهارات بی‌اساس و مضحک که برای هم‌قطاران وی نیز غیر قابل تحمل بود با واکنش شدید تند برخی از جمله موسوی لاری، محمد رضا عارف و... روبرو شد. در آستانه انتخابات ریاست جمهوری دهم، اظهارات برخی از اشخاص و حتی نامزدها فضای سالم انتخابات را به سمت تردید و تشکیک سوق داد. اظهارات ذیل از این جمله است: «مردم هیچ‌گاه ضد انقلاب نمی‌شوند و اگر احساس کنند، رأی‌شان جور دیگری خوانده می‌شود و تاثیرگذار نیست و نیز احساس کنند نمی‌توانند نقش خود را به خوبی در جامعه ایفا کنند، حضورشان ضعیف می‌شود.» (خبرگزاری فارس، ۸۷/۹/۹ کد خبر: ۸۷۰۹۰۹۰۱۷۵) «باید به طور جدی تلاش

شود تا سلامت انتخابات برای مردم مشخص شود تا با خیال راحت بروند و رأی دهند. بیانات رهبری بسیار آرامش دهنده بود. نمی‌خواهم بگویم که غیر از این است؛ اما در تبلیغاتی که میشود، ضرورت دارد که علائم روشنی برای سلامت انتخابات نشان داده شود». (سخنان هاشمی رفسنجانی در خطبه‌های نماز جمعه تهران، اردیبهشت ۸۸) همچنین "سید حسین مرعشی" سخنگوی حزب کارگزاران سازندگی تصریح کرد: «مردم باید اطمینان داشته باشند که رأی شان درست خوانده می‌شود تا پای صندوق رأی بیایند. باید بدانند هر آنچه می‌خواهند، همان اتفاق می‌افتد و امانت حفظ خواهد شد». (خبرگزاری کار ایران، ۸/۱۰/۸۷)

۴ - سناریوی تقلب و دروغ بزرگ

تشکیک در سلامت انتخابات دهم که روند آن از سال ۸۷ آغاز شد، در آستانه انتخابات رشد فزاینده‌ای به خود گرفت. اهداف سناریوی تشکیک را باید در روز اعلام نتیجه انتخابات جستجو کرد که در قالب نظریه "دروغ بزرگ" تجلی یافت. اما آن سناریو و این نظریه، نیاز به بستر سازی داشت تا در فضای تردید و القای شبهه، پذیرفتنی شود، لذا از چند ماه قبل، این موضوع در دستور کار محافل دوم خردادی و حتی برخی نامزدهای انتخابات قرار گرفت. میرحسین موسوی در نشست شصت و ششمین سالگرد تأسیس انجمن اسلامی دانشگاه تهران می‌گوید: «در فضای دروغ، تباهی، فساد و نبود عدالت و در فضایی که افراد به این فکر هستند که هر روز سفره آنها کوچک نشود و زیر گام‌های سنگین ظالمین خرد نشود و در این فضای بی‌پناهی طبیعی است آزادی هم از بین برود». (سه شنبه ۱۳ اسفند ۱۳۸۷ - سایت کلمه). موسوی در ورزشگاه شهید آیت الله دستغیب شیراز نیز می‌گوید: «دولت من نه دولت رمالی خواهد بود، نه دولت کف بینی». (سایت ایران اکونومیست، ۲۳/۲/۸۸) سازمان مجاهدین در بیانیه ۲۱/۱/۸۸ که به عنوان اعلام حمایت از نامزدی میرحسین موسوی منتشر کرد، تصریح می‌کند: «سلامت انتخابات به شدت به مخاطره افتاده است به طوری که دیگر تقریباً اعتمادی به آمارهای

انتخابات از جمعیت واجد حق رأی گرفته تا آراء شرکت کنندگان و تا آراء کاندیدها وجود ندارد». اما این سناریو همچنان از سوی سران جریات دوم خرداد و محافل وابسته ادامه یافت. خاتمی رئیس جمهور سابق کشورمان در جمع مردم اصفهان با بیان اینکه مردم ما حاکمانی می‌خواهند که به آن‌ها دروغ نگویند، گفت: «می‌شود مسیر کشور را که به سمت فلاکت برده می‌شود، نجات داد... باید برای نجات کشور از مهلکه ای که در آن گرفتار شدیم در ۲۲ خرداد حضور گسترده‌ای داشته باشیم که حضور مردم باطل السحر است تا بگوییم علی‌رغم کارشکنی‌ها و اراده‌ای که می‌خواهد اقلیت بر کشور حاکم باشد، بگوییم با حضور مردم می‌توانیم موانع را پشت سر بگذاریم». (سایت کلمه، ۸۸/۳/۲۱) مهم‌ترین جنبه‌ی این محور از سند تأملات حزب مشارکت این بود که با اتهام‌زنی سازمان یافته و دروغ‌گو خواندن دولت آن را نزد افکار عمومی ناکارآمد و بی اعتبار جلوه دهند و زمینه را برای باور پذیر کردن دروغ بزرگ تقلب، که بنا بود بعداً گفته شود، فراهم آورند. علاوه بر این مطابق مستندات موجود، برخی از چهره‌های شاخص جریان اصلاحات مکرراً به میر حسین موسوی القا می‌کردند که دولت را دروغگو خطاب کند تا به تعبیر یکی از آن‌ها (سعید حجاریان) کار به جایی برسد که حتی اگر دولت گفت ماست سفید است هم کسی باور نکند. (معاونت سیاسی نمایندگی ولی فقیه در سپاه، ۱۳۸۸: ۵۴ - ۵۳)

۵ - سناریوهای تشکیل کمیته صیانت از آراء

یکی از روزنامه‌های دوم خردادی با اعلام آغاز به کار "کمیته هماهنگی شورای راهبردی انتخاباتی مهدی کروبی و میرحسین موسوی برای صیانت از آراء"، نوشت: «مهدی کروبی و میرحسن موسوی، شخصاً فعالیت های این کمیته را خصوصاً در زمان برگزاری انتخابات دنبال و از تمام اهرم‌های لازم برای امانت داری رأی مردم و پاسداشت آن رأی استفاده خواهند کرد». این خبر پس از آن منتشر شد که برخی از سایتها خبر برگزاری جلسه‌ای در منزل هاشمی رفسنجانی

در خصوص بررسی وضعیت نامزدها و فضای انتخاباتی و تشکیل کمیته صیانت از آراء را دادند که در آن جلسه، میرحسین موسوی، مهدی کروبی، محمد خاتمی حضور داشتند. برخی نیز از حضور بهزاد نبوی در این نشست خبر دادند. هاشمی رفسنجانی در این جلسه ورود هر گونه نیروهای بین‌المللی را در بحث نظارت بر انتخابات مردود شمرده و بیان داشته است که فقط در این کمیته باید از ناظران جریان‌های داخلی استفاده کرد و قرار بر این شد که مهدی هاشمی از سوی پدر، علیرضا بهشتی و محتشمی از طرف میرحسین و کرباسچی و الویری از جانب کروبی نمایندگان ویژه این افراد در کمیته باشند. مرتضی حاجی، دبیر اجرای کمیته صیانت از آراء گفت: «کمیته صیانت از آراء از نمایندگان کلیه استان‌ها دعوت کرده بود برای هماهنگی در عملکرد نمایندگان نامزدها در شعبه‌های اخذ رأی، هیأت‌های اجرایی و محل شمارشگرها در جلسه‌ای حضور پیدا کنند که خوشبختانه تمامی استان‌ها به جز استان یزد در این جلسه حاضر شدند و برنامه‌ها و هماهنگی‌های لازم صورت گرفت.» وی به گزارش محتشمی پور به عنوان رئیس این کمیته در خصوص روند شکل‌گیری کمیته اشاره کرده، افزود: «مفاد آموزشی این کمیته تدوین شده و آماده است، تا یک سیستم ارتباطی منطقی تعریف شده که دو طرف بتوانند جریان اطلاعات را از مرکز به شهرستان‌ها و از شهرستان‌ها به مرکز با سرعت انجام دهند، برقرار شود». (سایت نو اندیش ۸۸/۲/۱۹)

اگر چه شورای نگهبان تشکیل کمیته صیانت از آراء را "غیر قانونی" اعلام نمود؛ لکن این کمیته با صدور بیانیه‌های مکرر قبل و پس از برگزاری انتخابات، نقش عمده‌ای را در صحنه آرای رخدادهای تلخ انتخابات دهم ایفا کرد. این بیانیه‌ها که با امضاء محتشمی منتشر می‌شد، ضمن تشکیک و تردید در سلامت انتخابات و ادعای تقلب در آن، با صراحت ابطال انتخابات را خواستار شد. سناریوی تشکیل کمیته صیانت از آراء در حالی دنبال شد که بر اساس اصل ۹۹ قانون اساسی،

نظارت بر کلیه انتخابات‌ها در ایران به عهده شورای نگهبان است. همچنین بر اساس ماده هشت قانون انتخابات ریاست جمهوری، نظارت بر انتخابات ریاست جمهوری به عهده شورای نگهبان است. این نظارت عام و در تمام مراحل و در کلیه امور مربوط به انتخابات جاری است. اولین و بدیهی‌ترین دلیل پیامد این خصومت ورزی دشمنان و بی‌انصافی دوستان که به ذهن تبادر می‌شود، خدشه به نقش و جایگاه مهم شورای نگهبان است. طرح انحرافی کمیته صیانت از آراء نیز به منزله نادیده انگاری قانون اساسی و الزامات آن از سوی کسانی است که مدعی این جایگاه مهم یعنی مجری قانون اساسی‌اند. آن‌ها این اصل بدیهی را نیز نادیده می‌انگارند که التزام به شیء، التزام به لوازم آن نیز هست. نکته قابل تأمل در طراحی و اجرای سناریوی کمیته صیانت از آراء ارتباط معنی دار آن با توصیه‌های راهبردی سازمان سیا و خانه آزادی به گروه‌های سیاسی داخل کشور در آستانه برگزاری انتخابات ریاست جمهوری دهم است. "خانه‌ی آزادی" بنیاد سیاسی وابسته به سازمان جاسوسی آمریکا (سیا)، با انتشار دستورالعملی، توصیه‌های سازمان سیا را برای صیانت از سلامت انتخابات دهمین دوره ریاست جمهوری در ایران منتشر ساخت. از سویی دیگر اهم محورهای تبلیغاتی این جریان را در موارد زیر می‌توان فهرست نمود:

- حمله به جایگاه رهبری نظام اسلامی و ولایت مطلقه فقیه
- حمله به حاکمیت دینی و حکومت اسلامی
- حمله به نظام مقدس جمهوری اسلامی و متهم ساختن آن به ناپاکی و ناکارآمدی
- زیرسوال بردن نهادهای قانونی نظام اسلامی از جمله شورای نگهبان، وزارت کشور، قوه قضائیه، نیروی انتظامی، وزارت اطلاعات، سپاه و بسیج و...
- تکرار دروغ بزرگ "تقلب در انتخابات"

- هدایت، آموزش و تشویق اغتشاشگران برای ایجاد ناامنی و آشوب
- هدایت، آموزش و تشویق اندک هواداران داخلی به نافرمانی مدنی
- هتک حرمت بزرگان نظام اسلامی و توده‌های ملت حزب اللهی حاضر در

صحنه

۶- طرح مانیفست براندازی در حزب مشارکت

پس از انتخابات ۲۲ خرداد سندی محرمانه با عنوان «سند تأملات راهبردی» در منزل یکی از اعضای حزب مشارکت کشف شد که تمامی صفحات آن مملو به مهر حزب مشارکت بود. سند تأملات راهبردی نظام، سندی رسمی و دربرگیرنده نگاه حزب منحل به مشارکت به نظام جمهوری اسلامی و برنامه‌های آینده آن به عنوان یک حزب سیاسی است. محتوای این سند نشان دهنده بی‌اعتقادی عمیق حزب مشارکت به مبانی نظام و برنامه‌ریزی تفصیلی آن جهت ضربه زدن به ساختار نظام است، به‌گونه‌ای که می‌توان بحران ۸۸ را نسخه اجرایی آن دانست. سند تأملات راهبردی، ساختار حقیقی و حقوقی قدرت در نظام را به مثابه نظام سلطانی و دیکتاتوری ارزیابی و تأکید می‌کند که باید به این ساختار ضربه زد و آن را شکست؛ همچنین تأکید می‌کند که به وجود آمدن هرگونه تهدید برای کلیت نظام جمهوری اسلامی برای حزب مشارکت و مجموعه اصلاح‌طلبان فرصتی است که باید از آن برای چانه‌زنی با نظام و گرفتن امتیازهای بیشتر استفاده کنند. مدعیان گفتمان توسعه سیاسی نیز در عرصه‌های مختلف سیاست، امام‌زدایی و انقلاب‌زدایی را در دستور کار خود قرار دادند و با حاکم شدن نوعی لیبرالیسم جزمی و منحط عرصه فرهنگی کشور، بسیاری از منابع دولتی، در اختیار منحرف‌ترین جریان‌های مدعی روشنفکری قرار گرفت؛ تا آنجا که به تعبیر رهبر معظم انقلاب، انبوهی از مطبوعات کشور به پایگاه‌های دشمن تبدیل شد.

۷- طرح حذف احمدی‌نژاد به هر قیمت

یکی از استراتژی‌های توافق شده در جلسات محفلی جریان فتنه، این بود که به

هر قیمت ممکن مانع تکرار دولت نهم شوند. ادبیات فتنه‌گران در این مورد به گونه‌ای است که می‌توان از آن نتیجه گرفت هدف نهایی آن‌ها این است که به دولت بسنده نکنند و نظام را به تسلیم در مورد مطامع خود وادار نمایند. در واقع حذف احمدی‌نژاد اساساً به این دلیل به عنوان هدف اصلی انتخاب شد که تصور می‌کردند حذف او به معنای وارد آمدن یک ضربه اساسی به نظام است «کاخ سفید همزمان با انجام مذاکرات ایران و ۱+۵ نحوه حمایت از «رهبران معارض جدید» در ایران را پی‌گیری می‌کند». حسین مرعشی در این مورد می‌گوید: «تنها چیزی که برای ما اهمیت دارد، فقط رأی نیاوردن احمدی‌نژاد است.» تاج‌زاده نیز در گفتگو با ابطحی گفته است: «اگر هیچکدام (کروبی و موسوی) قبول نکردند که به نفع دیگری کنار بروند مهم نیست. ما فقط اگر بتوانیم احمدی‌نژاد را از صحنه خارج کنیم، کار خوبی کرده‌ایم». بهزاد نبوی ضمن اینکه معتقد است «خاتمی امروز سمبل نجات ملی است.» از هر گزینه‌های که بتواند «نه احمدی‌نژاد» را ترجمه کند و او را کنار زده و دولتی با مقیاس‌هایی غیر دولت نهم روی کار بیاورد، استقبال نموده، می‌گوید: «امروز نجات کشور از وضعیت بحرانی موجود مطرح است و اساساً ضرورتی ندارد دنبال ایده آل‌هایمان باشیم و یا بینیم با شرکت در انتخابات چقدر می‌توانیم به آن ایده آل‌ها تحقق ببخشیم؟ بلکه باید در صدد باشیم نامزدی را معرفی کنیم که بتواند کشور را نجات دهد و به دنبال پیروزی وی که همان نجات کشور است باشیم». (گفتگو با سایت باران، ۱۲/۷/۸۷)

۸- برنامه‌ریزی منسجم جهت ایجاد جنبش‌های اجتماعی فراگیر و خیابانی کردن آن‌ها

این امر با هدف توانمندسازی جبهه معارض نظام و تشدید بحران‌های امنیتی به گونه‌ای که نظام ناچار شود برای مهار آن به مخالفان امتیاز بدهد انجام شد. گواه این مطلب درج مقاله‌ای در روزنامه «کلمه» در تاریخ ۶/۳/۸۸ با عنوان «آن موج که به هوا خاست» به قلم «محمدرضا تاجیک» است که صراحتاً به تایید آشوب‌های خیابانی می‌پردازد. وی در این مقاله و در پوشش بحثی نظری نوشته است: «خیابان

جایی است که در آن نظم و نظام مسلط به چالش کشیده می‌شود و مشروعیت و مقبولیت آن مخدوش می‌شود». اعترافات برخی از طراحان این موضوع نشان می‌دهد باور سران فتنه این بوده است که فقط در صورتی که فضا را امنیتی کرده و حجم زیادی از مردم را به خیابان بکشانند می‌توانند از نظام امتیاز بگیرند لذا بنا داشتند به هر قیمت ممکن این کار را انجام بدهند. بر اساس شواهد و اعتراف مستدل متهمین، کودتای انتخاباتی در ایران کاملاً از پیش طراحی شده و طبق جدول زمانبندی و مراحل کودتای مخملی پیش رفته بود به گونه‌ای که بیش از ۱۰۰ مورد از ۱۹۸ مورد دستورالعمل‌های «جین شارپ» برای کودتای مخملی اجرا شده بود. یک آمار کاملاً مستند موجود نشان می‌دهد دستگاه‌های اطلاعاتی و قضایی در چند ماه اوج فتنه ۳۲ عضو موثر نفاق، ۱۲ عضو فعال نهضت آزادی، ۱۵ عضو برجسته بهائیت، ۷ چپ مسلح مارکسیست، ۹ جاسوس بسیار فعال، ۳ عضو گروهک تندر، ۲ سلطنت طلب، ۳ تروریست مرتبط با رادیو فردا را دستگیر کرده‌اند که همه آن‌ها تأکید دارند به دلیل مناسب دیدن شرایط در اثر اقدامات موسوی، کروبی، خاتمی و... دست به ارتکاب جنایت علیه ملت ایران زده‌اند. مستندات قطعی اطلاعاتی موجود نشان می‌دهد موسوی، کروبی و خاتمی در جلساتی که در تابستان ۱۳۸۹ برگزار شده رسماً افرادی را به نمایندگی از خود در خارج از ایران معرفی نموده‌اند و این افراد اکنون در چارچوب تشکلی به نام شورای هماهنگی راه سبز امید در ارتباط مستمر و دائم با سرویس‌های اطلاعاتی بیگانه هستند. تشکیک در سلامت انتخابات، دو ماه قبل از انتخابات از تریبون نماز جمعه بهترین زمینه برای بهره برداری جریان فتنه بود. با وجود آنکه موضع محمد خاتمی پیش از انتخابات مبنی بر این بود که «در ایران تقلب ممکن نیست» با اقدامی زیرکانه در راستای تحقق پروژه روز جمعه ۲۲ خرداد هنگام انداختن رأی خود به صندوق، یعنی در حالی که هنوز چند ساعت بیش‌تر از آغاز رأی‌گیری نمی‌گذشت ذهن‌ها را

برای پذیرش ادعای تقلب آماده کرد: «همه شواهد امر حاکی است موسوی انتخابات را برده است اما من پیش‌گو نیستم.» (مؤسسه پژوهشی انصار الحسین، ۱۳۸۸: ۲۸)

۹ - ادعای پیروزی و تهدید نظام در صورت باخت

اولین گام در برنامه‌ی تبلیغی جریان دوم خرداد در هنگام برگزاری انتخابات، ایجاد یک جنگ روانی و اعلام زود هنگام پیروزی در انتخابات بود. به عنوان نمونه سایت تابناک همسو با این جریان در مطلبی با عنوان آراء خاموش به صحنه آمدند می‌نویسد: مشاهدات و گفتگوی خبرنگار ایلنا با برخی از رأی دهندگان، حاکی از آن است که بسیاری از کسانی که از سال ۷۶ به این طرف در انتخابات شرکت نکرده‌اند و به رأی خاموش تبدیل شده بودند، پس از ۸ سال در انتخابات شرکت می‌کنند تا نتیجه‌ی انتخابات به نفع کاندیدای دیگر رقم بخورد. آقای هاشمی رفسنجانی نیز به طور ابهام آمیز دغدغه‌ی خود را درباره‌ی سلامت انتخابات اعلام نمود و در هنگام رأی دادن گفت: بسیار مهم است که این انتخابات به گونه‌ای برگزار شود که هیچکس نتواند شبهه افکنی کند و همه بپذیرند آنچه که از صندوق بیرون می‌آید همان باشد که مردم رأی داده‌اند. عفت مرعشی همسر آقای هاشمی نیز پس از این که رأی خود را به صندوق انداخت، خطاب به مردم و خبرنگار گفت: شما شاهد هستید که من در رأی خود نام میرحسین موسوی را نوشتم و امیدوارم که تقلبی صورت نگیرد که اگر این اتفاق بیفتد من در پل صراط از آن‌ها نخواهم گذشت. وی سپس با حمله به دکتر احمدی نژاد گفت: امیدوارم احمدی نژاد و دوستان خوارجش از مردم پاسخ دریافت کنند. مرعشی ادعا کرد: اگر تقلب نشود، موسوی رئیس جمهور می‌شود. ولی خدا نکند تقلب کنند که اگر اینگونه شود، مردم به خیابان‌ها می‌آیند و اعتراض می‌کنند (مؤسسه پژوهشی انصار الحسین، ۱۳۸۸: ۳۲ - ۲۸).

۱۰ - اتهام تقلب و اردو کشی خیابانی، برای ابطال انتخابات

در این مرحله سناریو ترویج اتهام تقلب در انتخابات و اردو کشی خیابانی با یکدیگر پیوند خورد و کار به اجرای سناریوی «نافرمانی مدنی» کشیده شد. اولین بیانیه‌ی میر حسین موسوی در اعتراض به نتایج اعلام شده در روز شنبه ۲۳ خرداد ۸۸ صادر شد. در بخشی از این بیانیه که ملامت از اهانت و اتهام علیه نظام اسلامی بود آمده است: نتایجی که برای دهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری اعلام شد بهت آور است. بلافاصله مجمع روحانیون مبارز که آبروی سیاسی خود را با پیروزی میر حسین گره زده بودند به میدان آمد و با صدور بیانیه‌ای، سخن موسوی را مبنی بر ابطال تکرار کرد: در این انتخابات صرف نظر از نتیجه‌ای که معلوم شد، آن چه موجب تأسف و نگرانی بیشتر است اعمال نوعی مهندسی آراء گسترده در این دوره است ما و هواداران پرشور و با شعور جناب میرحسین موسوی ضمن حفظ هوشیاری و پرهیز از هر عملی که به تشنج بینجامد و به سرکوب گران بهانه دهد، مهندس موسوی عزیز را تنها نخواهیم گذاشت. در فضای ایجاد شده آقای کروی که کمترین آراء را به خود اختصاص داده بود، نیز مدعی شده و با صدور بیانیه‌ای نتیجه انتخابات ملت را نیز زیر سؤال برد و نوشت: من بار دیگر اعلام می‌کنم انتخاباتی که با حضور پرشور ملت ایران برگزار شد نباید وسیله‌ی سوء استفاده قرار گیرد و نتایج اعلام شده بر این انتخابات نا مشروع و دولت برآمده از آن فاقد وجاهت ملی و صلاحیت اجتماعی است و از این رو آقای محمود احمدی نژاد را رئیس جمهور ایران. برگزاری راهپیمایی بدون مجوز و غیر قانونی روزهای شنبه، یکشنبه و اوج آن‌ها در بعد از ظهر روز دوشنبه ۲۵/۳/۸۸ در خیابان آزادی که در آن میر حسین نیز حضور داشته و به ایراد سخنرانی پرداخت. نمونه‌ای از اقدامات غیر قانونی این جریان برای تحت فشار قرار دادن نهادهای انتخابات بود. انتشار خبر دیدار آقای موسوی با رهبر معظم انقلاب اسلامی، همچنین دیدار نمایندگان چهار نامزد انتخاباتی با معظم له، نوید بازگشت آرامش و پایان یافتن

اغتشاشات را می‌داد. در این دیدار اصرار نمایندگان دو نامزد معترض برای ابطال انتخابات بود که رهبر معظم انقلاب در پاسخ آنان فرمودند: بعد از انتخابات دوم خرداد هم یکی از مقامات کشور پیش من آمد و خواستار ابطال انتخابات شد، چنان با او برخورد کردم که هنوز هم از من مکدر است. سپس فرمودند: هرگونه شائبه‌ای وجود دارد باید از طریق شورای نگهبان پیگیری شود و شورای نگهبان مکلف است به شکایت‌های شما رسیدگی بکند و وزارت کشور هم به همین صورت، ولی این که می‌گویید ابطال بشود این حرف خلاف قانون است، این را کسی بپذیرد، پذیرش ابطال انتخابات یعنی این که بزنم توی دهن ۴۰ میلیون! (هفته نامه‌ی صبح صادق، ش ۲: ۴۵۴)

سعید حجاریان در اعترافات خود بیان داشت: من هم در این انتخابات با ارائه‌ی تحلیل‌های ناصواب مرتکب خطاهای سهمگین شده‌ام که از آن‌ها تبری می‌جویم چون قطعاً مورد رضای محبوب عالمیان نیست و موجب ندامت است من به خاطر این تحلیل‌های ناصواب که مبنای بسیاری از اعمال نادرست قرار گرفته، از ملت عزیز ایران عذرخواهی می‌کنم، هر چه گفتیم غیر از محبت دوست در عمر، از آن پشیمانیم. (مؤسسه‌ی خبرگزاری فارس، دادگاه ۸۸، ج ۲، ۱۳۸۹: ۷۶) عبدالله شریعتی عضو شورای مرکزی حزب مشارکت... در پیشگاه دادگاه محترم اعلام می‌دارم هر خبر و نقلی پیش از این و یا پس از این توسط هر شخص و گروهی حداقل در ارتباط با من چنان که خلاف موضوعات پیش گفته باشد کذب محض، مضحک و موجب خشم خداوند دانا و حکیم است. با گذر از این مقدمه عرض می‌کنم که ریشه‌ی اصلی رخدادهای غم‌انگیز اخیر انتشار و دامن زدن به شایعه تقلب گسترده در انتخابات ریاست جمهوری که به صورت سراسری و معمولاً با تعداد کمی از نامزدها برگزار می‌گردد امکان تقلب در حدی که با چنین فاصله‌ای آراء را دگرگون کند وجود ندارد. محمد عطریانفر: ... تصور می‌کنم تقلب و

تخلف به طور کلی از این حوزه‌ی انتخابات خارج است و بیش از این هم به هرحال نباید روی آن تأکید بشود... (مؤسسه‌ی خبرگزاری فارس، دادگاه ۸۸، ۱۳۸۹: ۷۶)

سید امیر حسین مهدوی عضو شورای مرکزی سازمان مجاهدین انقلاب اسلامی و سردبیر روزنامه‌ی اندیشه‌ی نو، مسئول پوشش اخبار ستاد موسوی بود. وی بیان داشت: فضا سازی‌ها در باور عمومی برای القاء تقلب در انتخابات به صورت گسترده پیگیری می‌شد و مدام تکرار می‌شد که نظر سنجی‌ها نشان می‌دهد موسوی پیروز انتخابات است و نوعاً نهادهایی به عنوان مرجع نظر سنجی معرفی می‌شدند که مورد اعتماد هستند، تا کسی خواستار ارائه‌ی سند در این زمینه نشود. ایشان افزود: تجربه‌ی انتخابات سال ۸۴ نشانگر نادرستی تحلیل‌هایی بود که بر عدم صحت انتخابات تأکید داشت. (خبرگزاری فارس، دادگاه ۸۸، ۱۳۸۹: ۳۸)

۱۱ - ابطال انتخابات و تداوم اغتشاش‌گری در خیابان‌ها

با پایان یافتن انتخابات و شکست موسوی، این گروه راهبرد ابطال انتخابات را در پیش گرفتند و با گسترش اغتشاشات خیابانی، ضرورت تحلیل روند و سازمان‌دهی اغتشاش‌گران و همچنین تحرکات ایدایی آنان، در میان عناصر جریان فتنه دنبال می‌گردد. در همین ایام "محمد رضا تاجیک" اقدام به تهیه جزوه‌ای با عنوان «چیست یاران طریقت بعد از این تدبیر ما» می‌نماید که در آن جزوه، ضمن بررسی وضعیت جنبش موسوم به سبز در ایام پس از انتخابات، راه‌کارهای متعددی را نیز برای ادامه جنبش پیشنهاد نموده‌است، برخی از مهم‌ترین این راه‌کارها عبارتست از:

- تحریک مردم به ادامه اعتراضات خیابانی
- تلاش برای گسترش اعتراضات به شهرهای دیگر
- تحریک علما و مراجع عظام تقلید و تلاش برای تأثیرگذاری بر نظرات آنان
- استفاده از اهرم حمایت برخی دول غربی

- پذیرش رهبری متکثر
  - سامان‌دهی انبوهی از رسانه‌های حقیقی و مجازی
  - راه اندازی جنگ قرائت‌ها از دین و قانون
  - سازمان‌دهی افراد و شخصیت‌های موثر سراسر کشور
  - استفاده از امکانات و مقدرات انسانی و غیرانسانی خارج از کشور
  - هدایت اعتراض‌های مختلف در یک مسیر
  - پی‌گیری حقوقی وضعیت زندانیان
  - راه‌اندازی کمپین امضای میلیونی
  - ارتباط با مراجع و روحانیون ذی‌نفوذ
  - خلق مناسبت‌ها و برنامه‌ریزی برای بهره‌برداری از آن
- ۱۲- طرح شبکه‌سازی اجتماعی

در ادامه مسیر اعتراضی، علیرضا بهشتی از عناصر اصلی گروه مشاوران موسوی، مسئولیت بررسی وضعیت جنبش و تهیه راهبردهای جدید را برعهده گرفته و پس از انجام یک کار منسجم اطلاعاتی جزوه‌ای در ۴۳ صفحه تهیه و آن را در آذرماه سال ۸۸ تحویل گروه می‌دهد. جزوه مذکور برای تعدادی از عناصر اصلی گروه مشاوران تشریح در اختیار آنان قرار داده شده و از تمامی روش‌های پیشنهادی در ایام پس از انتخابات استفاده شده است. به طور کلی کارآمدی شبکه‌سازی اجتماعی از آن‌روست که اعضای شبکه ارتباط نزدیک برقرار می‌کنند؛ به همین جهت پذیرش نظرات و اخبار منتشرشده در شبکه بدون در نظر گرفتن درصد صحت آن بسیار آسان است و عمدتاً طراحی چنین شبکه‌هایی با اهداف خاص سران آن صورت می‌گیرد. نوع طراحی و شبکه‌سازی جریان فتنه به نحوی بود که اولاً در صورت وجود اختلال در وسایل ارتباطی جریان می‌توانست برای انتشار و بزرگ‌نمایی اخبار از این شبکه استفاده کنند و ثانیاً انتشار شایعه پذیرش اخبار در این شبکه به جهت انسانی بودن آن سهل‌تر بود. از آن‌رو که این شبکه با هدف تخریب نظام و کمک به

تشنج آفرینی طراحی شده بود، در زمره اقدامات مغایر با قانون قرار می‌گیرد.

۱۳ - طرح براندازی نظام با الگو گیری از مدل نافرمانی مدنی جین شارپ

بنابر اسناد و اعترافات متهمین جریانات پس از انتخابات، در اغلب موارد از ۱۹۸ دستورالعمل جین شارپ برای مبارزات خشونت پرهیز و نافرمانی مدنی الگو برداری شده است. اسناد درون گروهی حزب مشارکت واقعیت‌های تلخی را روشن می‌سازد. در جلسه کمیسیون تدوین استراتژی حزب که در تاریخ ۱۹ تیر ماه ۱۳۷۸ تشکیل گردید پس از بیان مدل‌های مختلف برای در دست گرفتن قدرت آقای حجاریان با اشاره به مدل «جین شارپ» برای کودتای مخملی با تأکید بر فشار از پایین و استفاده توده‌ای، آن‌را این‌گونه تبیین می‌کند: «این راه که یعنی جلوی (پارک ملت) و این‌طور جاها شلوغ راه بیفتد و کم کم از این گوشه و آن گوشه شروع بشود و یک کارگر بشود رهبر برود با رژیم چانه بزند». آقای تاجزاده ضمن برشماری مدل‌های در دست گرفتن قدرت در کشور می‌گوید: «راه چهارم هم سلاح آمریکاست و انقلاب مخملی که من موافق راه چهارم هستم، تئوری جین شارپ و براندازی نرم خارجی و این‌ها هم در همین راه چهارم است محمد رضا خاتمی می‌گوید: «در عین اینکه پشتوانه داخلی را حساب می‌کنیم پشتوانه خارجی را هم حساب کنیم». تاجزاده می‌گوید: «این همان مدل چهارم است، مدلی که در برخی از کشورها به‌صورت مخملی اتفاق افتاد و دو تا کار می‌کنند یعنی اینکه شما در جامعه چطوری NGO بزیند و دوم اینکه آمریکا چه کمک‌هایی برای گسترش روند دموکراسی خواهد کرد. تمرکز بر روی تئوری شارپ مبنی بر ضرورت ایجاد همبستگی اجتماعی و تشکیل هسته‌های به‌هم‌پیوسته‌ی حاصل از پیوند خرده جنبش‌های اجتماعی همان موضوعی است که موسوی نیز با رونوشت‌برداری کامل از نسخه‌ی وی در بیانیه شماره ۱۱ خود نوشته است: یعنی اگر تا پیش از این هر دو ماه یک‌بار همدیگر را ملاقات می‌کردیم اینک هفته‌ای دو بار گرد هم جمع شویم. قدرت شبکه‌های اجتماعی ما در این امر است. جمع‌های خویشاوندی،

همسایگی، دوستی، جلسات قرآن، هیئات مذهبی، کانون‌های فرهنگی و ادبی...؛ هر کدام از ما در چندین نمونه از این زیرمجموعه‌های کوچک عضویت داریم... تجربه‌های اخیر نشان داد خورده رسانه‌هایی که از این روابط زاده می‌شوند، می‌توانند سریع‌تر و موثرتر از هر رسانه عمومی دیگر عمل کنند، مشروط بر آنکه ظرفیت‌های این شبکه از طریق توافق بر روی یک آرمان بزرگ به فعلیت برسد.» آموزش شیوه‌های عملیاتی مبارزه بدون خشونت پیش از انتخابات در سایت‌های متعدد وابسته به فتنه‌گران از جمله گذار، بی‌شمار، ارتش سبز، گرین سوروس و... و نحوه اغتشاش و آشوب آن‌ها در حوادث پس از انتخابات، کپی‌برداری آن‌ها از آموزه‌های شارپ در جزوه «۱۹۸ روش نافرمانی مدنی» را به وضوح نشان می‌دهد. در بخش‌هایی از این سناریو صدور بیانیه‌های متعدد دال به وجود خفقان و دیکتاتوری در نظام اسلامی، نقض گسترده حقوق بشر، سلب آزادی عمومی، پایمال شدن حقوق مردم انتخاب نماد رنگی یعنی رنگ سبز در تبلیغات انتخاباتی، پیش بینی وقوع تقلب در انتخابات، اعلام زودهنگام پیروزی در انتخابات، اعتراض به نتیجه و ادعای وقوع تقلب در انتخابات، درخواست ابطال انتخابات و لشکرکشی خیابانی، تقویت شبکه‌های اجتماعی و برهم زدن نظم و امنیت کشور وجود داشت. (سایت پرشین بلاگ بصیرت، ۱۳۹۰/۱۱/۲۵)

۱۴ - کشاندن فتنه به دیگر شهرها و سایر اصناف

راهکار اصلی فتنه‌گران در سال جدید تلاش برای کشاندن فتنه به دیگر شهرها و استان‌ها و دیگر اقشار است. موسوی در این پیام می‌گوید: «در این شرایط جا دارد جنبش سبز اول فکر کند که دامنه امواج خود را به همه اقشار، قومیت‌ها و استان‌ها بکشد» موسوی همچنین در دیدار با اعضای سازمان مجاهدین انقلاب در مجلس ششم، بر همین سیاست تاکید داشته و با تبیین مساله اعلام می‌دارد: «جنبش سبز باید با همه قشرهای اجتماعی پیوند خورد و مسائل آنها را مطرح کند. کارگران و معلمان و... هدف جنبش سبز ایجاد زندگی بهتر برای همه و به ویژه اقشار

فرو دست و آسیب پذیر اجتماعی است. ما باید در جامعه از کارگران و کارآفرینان بطور توامان دفاع کنیم و اینکه منافع این دو قشر بهم گره خورده و در تعامل مثبت با یکدیگر قرار دارد و اینکه تعامل سازنده این دو باعث پیشرفت و توسعه جامعه می شود. جامعه معلمان ما که قشر وسیعی را دربر می گیرد و نقشی مهم و سرنوشت ساز در حیات اجتماعی ما دارند مسائلشان باید مطرح و پیگیری شود، و همینطور دیگر اقشار و گروهها». (روزنامه جام جم، ویژه نامه تداوم آفتاب)

۱۵ - سیاه‌نمایی و اتهام‌زنی به دولت دهم

در کنار راهکار فوق، سیاست تبلیغی "سیاه‌نمایی" و "اتهام‌زنی" بار دیگر در دستورکار فتنه‌گران قرار گرفته است. در پیام نوروزی موسوی آمده است: «دورنمای اقتصادی کشور دورنمای روشنی نیست و من از این مسئله خشنود نیستم. دوست می‌داشتم که علی‌رغم تمام مسائل و مشکلات یک کارآمدی را در نظام اجرایی برای حل مشکلات می‌دیدم ولی آن را نمی‌بینم. پیش‌بینی رشد اقتصادی در سال ۸۹، رشد بسیار کمی است معنای این روند در کنار کاهش سرمایه‌گذاری، به معنای بیکاری و فقر وسیع است و انبوه قشرهای مستضعف و لاغر شدن طبقات میانی که پیش روی ما است. از طرف دیگر به دلیل نبود سیاست‌های روشن، ماجراجویی و بی‌تدبیری وضعیت پیرامونی ما، وضعیت خوبی نیست و یک وضعیت تهدیدکننده علیه ما شکل گرفته است. ما بدترین حالت را در سیاست خارجی و روابط بین‌الملل داریم و به نظر می‌رسد سایر تحریم‌ها و فشارهای بیشتری را شاهد باشیم». موسوی که قریب به ۲۰ سال در انفعال کامل به سر برده و از صحنه مشکلات ملت به دور بوده است، مدعی است: «تمام مسائل و مقوله‌هایی که پایه‌های اعتبار و مشروعیت یک نظام را تشکیل می‌دهد در حال از بین رفتن است.» موسوی گویا فراموش کرده است که بخش عمده‌ای از بی‌اعتمادی‌های فرضی که وی مدعی است، حاصل رفتار و اقدامات دوستان و همفکران وی در دولت‌های پیشین است که قریب به دو دهه مناصب مختلف کشوری را برعهده

داشته‌اند. همچنین حضور مجدد وی در صحنه سیاست و خلق "فتنه سبز" نیز با هدف بی‌اعتماد سازی قابل تحلیل است. موسوی در مسیر سیاه نمایی و القاء یاس به جامعه از دروغ پردازی، تحریف حقایق و اتهام زنی پروایی ندارد و مدعی می‌شود: «در جامعه ما زود سود بردن هدف شده چون امید به آینده نیست و بدلیل شرایط کسی بدنبال سرمایه گذاری تولیدی و دراز مدت و اشتغال پایدار نیست» نامزد شکست خورده انتخابات، عداوت و کینه از احمدی نژاد را تا آنجا ادامه می‌دهد که مدعی می‌شود: «در اجرای این طرح هدفمندی یارانه‌ها و دعوای جاری هم مسئله اصلی دولت اجازه گرفتن هزینه میلیاردها تومان برای جلب و خرید رای است و لاغیر» وی در جهت سیاه نمایی حتی آمارهای رسمی کشور را نیز زیر سؤال می‌برد و در رفتاری عوام فریبانه مدعی می‌گردد: «همه نسبت به آمارهای رسمی اعلامی و اینکه نرخ تورم به ۱۰/۸ درصد در سال گذشته کاهش یافته است دچار تردید جدی شده‌اند» (اخوان، ۱۳۸۹: ۱۵۹)

نتیجه گیری

پس از بیان نظریه‌های گوناگون به این نتیجه دست یافت که «بحران فرصت خطرناک تصمیم در شرایط ضرورت تصمیم گیری در وضعیت نامناسب است». اما فراموش نکنیم که بحران نیز آشفتگی خاص خود را داراست و ترکیبی از واژگان غلیظ و رقیق را در برمی‌گیرد. کلمات غلیظی چون فروپاشی، آسیب، اضمحلال، تهدید، و... همچنین کلمات رقیقی چون بی‌تعدالی، برهم ریختگی، بی‌نظمی، نگرانی و اضطراب را در بردارد. انتخابات دوره‌ی دهم ریاست جمهوری در ایران اسلامی را به واقع باید انتخاباتی متمایز و منحصر به فرد قلمداد کرد. این انتخابات برگ نوینی را در تاریخ حیات نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران رقم زد و حتی می‌توان گفت مسیر تحولات سیاسی و اجتماعی را دگرگون ساخت. تنها انتخابات

دوره‌ی نخست ریاست‌جمهوری که با آغاز حیات نظام سیاسی جمهوری اسلامی مقارن بود به لحاظ اهمیت و پیامدهای آن تا حدودی پهلو به این دوره از انتخابات می‌زند. می‌توان شاخصه‌های متمایزکننده‌ی این دوره از انتخابات را با دوره‌های دیگر چنین برشمرد: حضور حداکثری مردم با حدنصاب بی‌سابقه‌ی ۸۵٪ واجدین شرایط رأی‌دهی در کشور، شور و شوق انتخاباتی بی‌نظیر در سطح جامعه، ورود همه‌ی بازیگران داخلی و خارجی اعم از احزاب درون نظام و حتی جریان‌های معاند و ضدانقلاب و قدرت‌های بیگانه و رسانه‌های وابسته به رویدادهای قبل و بعد این انتخابات. همچنین باید از وجود رقیبان سرسخت و جدی، مناظره‌ها و رقابت‌های جدی و سنگین، فضای سنگین تبلیغات و تخریب‌ها و تهمت‌ها، به‌خدمت‌گرفتن تکنیک‌های جنگ رسانه‌ای و روانی و فضاهای مجازی، انتخاب رنگ، نمادها و سمبل‌ها برای انتخابات، به‌هم‌خوردن تقسیم‌بندی مرسوم دسته‌بندی‌های سیاسی، به‌هم‌خوردن فضای تحریم انتخابات از طرف گروه‌های تحریمی و در نهایت نتایج معنادار و شگفت‌آور به مثابه نقاط تمایز انتخابات دوره‌ی دهم انتخابات ریاست‌جمهوری با سایر ادوار انتخابات ریاست‌جمهوری سخن گفت. در این دوره حساس حیات سیاسی مواردی چون؛ قبل از ثبت‌نام رسمی داوطلبان و مشخص‌شدن نامزدهای اصلی رقابت دهم در فضای سیاسی کشور، تبلیغات غیررسمی انتخاباتی با فعالیت زودهنگام برخی نامزدهای احتمالی آغاز شد. ارزیابی وضعیت کلی، سنجش اولیه‌ی میزان مقبولیت، محک‌زدن نامزدهای احتمالی، تلاش برای ائتلاف و اجماع، شناخت آرایش جریان رقیب و نامزدهای آن و نقاط ضعف، قوت و فرصت آن‌ها، بررسی میزان مقبولیت‌ها، شناسایی نارسایی‌ها و استفاده از ظرفیت مطمئن برای رقابت و پیروزی از جمله اهداف ورود زودهنگام به موضوع انتخابات بود که اتفاق افتاد. از علل داخلی بحران به دو دسته کلی اشاره شده است که عبارت‌اند از:

الف) حوادث و آشوب‌های خیابانی بعد از انتخابات ریاست‌جمهوری سال ۸۸

- آغاز اولین اغتشاشات
- حوادث روز قدس
- حوادث و آشوب‌های خیابانی در ۱۳ آبان
- حوادث و آشوب‌های خیابانی در ۱۶ اذر ۸۸
- حوادث و آشوب خیابانی روز عاشورا ۸۸
- (ب) طرح‌ها و سناریوهای عوامل داخلی در ایجاد بحران سال ۸۸
  - سناریوهای بحرانی نشان دادن کشور
  - طرح دولت وحدت ملی
  - سناریوهای تشکیک در سلامت انتخابات
  - سناریوی تقلب و دروغ بزرگ
  - سناریوهای تشکیل کمیته صیانت از آراء
  - طرح مانیفست براندازی در حزب مشارکت
  - طرح حذف احمدی‌نژاد به هر قیمت
  - برنامه‌ریزی منسجم جهت ایجاد جنبش‌های اجتماعی فراگیر
  - ادعای پیروزی و تهدید نظام در صورت باخت
  - اتهام تقلب و اردو کشی خیابانی، برای ابطال انتخابات
  - ابطال انتخابات و تداوم اغتشاش‌گری در خیابان‌ها
  - طرح شبکه‌سازی اجتماعی
  - طرح براندازی نظام با الگو گیری از مدل نافرمانی مدنی جین شارپ
  - کشاندن فتنه به دیگر شهرها و سایر اصناف
  - سیاه‌نمایی و اتهام‌زنی به دولت دهم

منابع

الف) کتب:

۱. افخمی، حسین (۱۳۸۵)، نقش روابط عمومی‌ها در مهار بحران‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی، مجله روابط عمومی، تیر ۱۳۸۵، ش ۴۳.
۲. اخوان، محمدجواد، (۱۳۸۹) «عبور از فتنه: بازخوانی پرونده یک سال نبرد نرم»، ج ۳ بازیگران فتنه، تهران: مرکز مطالعات و پژوهش‌های بسیج دانشجویی.
۳. اداره‌ی سیاسی ستاد نمایندگی ولی فقیه در سپاه (۱۳۷۷)، جدایی تا رویارویی،
۴. ----- تحلیل‌ی بر انتخابات دهم و حوادث پس از آن، تیرماه (۱۳۸۸)
۵. ----- انتخابات هفتم، "از حماسه تا حماسه"، تهران، ۱۳۸۳.
۶. ----- ده گفتار در باب انتخابات دهم، تهران، ۱۳۸۸.
۷. بیرویدیان، نادر (۱۳۸۵) مدیریت بحران، مشهد: جهاد دانشگاهی مشهد
۸. پورمختار، محمدعلی (۱۳۸۸)، مسایل قضایی در مدیریت بحران، قم، نشر قضا.
۹. تاجیک، محمدرضا (۱۳۷۹) مدیریت بحران، تهران: انتشارات جلالی
۱۰. تسلیمی، سعید و دیگران (۱۳۸۳)، «بررسی الگوی سه نوع تصمیم‌گیری حضرت امام خمینی (ره)» دو ماهنامه دانشور رفتار، سال یازدهم، شماره ۸، ۱۳۸۳.
۱۱. جمعی از نویسندگان (۱۳۸۶)، مدیریت بحران (۱ و ۲)، با نظارت دکتر حسین حسینی و دکتر سید مجید جدی، تهران، معاونت آموزش ناجا،
۱۲. رضوانی، حمیدرضا (۱۳۸۵) «مدیریت بحران»، ماهنامه علمی آموزشی تدبیر، سال هفتم، شماره ۱۷۰
۱۳. رهبری در بحران، ترجمه اسماعیل حسن پور، مرکز پژوهش‌های مدیریت بحران، دانشگاه امام حسین (ع)، ۱۳۸۸.

۱۴. قدیری ابیانه، «نقش روابط عمومی‌ها در مهار بحران‌های سیاسی، اجتماعی»، مجله روابط عمومی، تیر ۱۳۸۵، ش ۴۳.
۱۵. کاوه، محمد سعید، (۱۳۸۸) شنبه پس از انتخابات، چاپ پنجم، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
۱۶. متشکری راضیه (۱۳۸۸)، عملیات روانی رسانه‌های خارجی در انتخابات ریاست جمهوری، اداره کل آموزش و پژوهش معاونت سیاسی صدا و سیما ج. ا. ا، تهران.
۱۷. معاونت سیاسی نمایندگی ولی فقیه در سپاه، بصیرت پاسداری ۲، آبان ۱۳۸۸.
۱۸. معاونت سیاسی نمایندگی ولی فقیه در سپاه، گذر از فتنه ۸۸، تهران، ۱۳۸۸.
۱۹. معاونت سیاسی نمایندگی ولی فقیه در سپاه، فصلنامه مطالعات سیاسی، سال هشتم، ش ۳۲، تابستان ۱۳۸۸.
۲۰. نصیری، حسین و همکاران (۱۳۹۱)، «تبیین و مطالعه تطبیقی اندیشه‌های امام خامنه‌ای با نظریه‌های مدیریت»، نشر یاران شاهد، تهران، ۱۳۹۱
- (ب) روزنامه‌ها
۲۱. روزنامه کیهان، مورخ ۱۳/۷/۱۳۸۸.
۲۲. روزنامه اطلاعات، مورخ ۱۳۸۸/۳/۲۰، ۱۳۸۸/۳/۲۴.
۲۳. روزنامه ابتکار، مورخ ۱۳۸۸/۳/۲۶.
۲۴. روزنامه جمهوری اسلامی، مورخ ۱۶/۱۰/۱۲، ۱۳۸۸/۴/۱۳۸۸.
۲۵. روزنامه اطلاعات، مورخ ۱۳۸۸/۴/۱.
۲۶. روزنامه رسالت، مورخ ۸۸/۴/۲۴.
۲۷. روزنامه اعتماد، مورخ ۸۷/۴/۱۳.
۲۸. روزنامه جام جم (ویژه نامه تداوم آفتاب)، ۱۷/۱۲/۸۷.
۲۹. هفته‌نامه‌ی صبح صادق، شماره ۴۰۷ و ۴۵۴.

- ج) سایتهای اینترنتی
۳۰. پایگاه خبری تحلیلی پارسینه، ۷ دی ماه ۱۳۸۸.
۳۱. رجانیوز، مورخ ۱۳ آبان ۱۳۸۹.
۳۲. سایت فرارو، ۱۶/۹/۱۳۸۸.
۳۳. سایت بیم موج، سعیدی، مهدی، ۲۹/۶/۱۳۸۸.
۳۴. سایت بصیرت، فرزندگان، محمد، بررسی حوادث روز عاشورای ۱۳۸۸.
۳۵. پایگاه خبری ایسنا، ۱۳۸۸/۳/۱۷، ۱۳۸۸/۳/۲۷، ۱۳۸۸/۳/۲۸، ۱۳۸۸/۳/۲۹.
۳۶. سایت ستاد ۹ دی، مورخ ۸/۹/۱۳۹۰.
۳۷. خبرگزاری ایرنا، مورخ ۱۴/۲/۸۸، ۲۵/۷/۸۸.
۳۸. خبرگزاری مهر، ۲۰/۱/۱۳۸۸، ۳۰/۳/۱۳۸۸.
۳۹. خبرگزاری، ۱۹/۳/۸۸.
۴۰. سایت پرشین بلاگ بصیرت، ۲۵/۱۱/۱۳۹۰.
۴۱. سایت کلمه، مورخ ۲۱/۳/۸۸.

